

มาตรการทางกฎหมายในการลดปริมาณการผลิตและการใช้กล่องโฟม
เพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหาร

LEGAL MEASURE FOR REDUCING THE MANUFACTURE AND
THE USAGE OF POLYSTYRENE FOAM AS
A FOOD CONTAINER

เพชรลดา เกียรติมงคลกุล*

Petchlada Kiatmongkolkul

บทคัดย่อ

สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศไทยติดอันดับประเทศที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยเป็นอันดับ 5 ของโลก และกล่องโฟมก็เป็นหนึ่งในขยะมูลฝอยที่ก่อให้เกิดมลภาวะและส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หลายประการ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการลดปริมาณการใช้กล่องโฟม และเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่คนรุ่นถัดไป

คำสำคัญ

กล่องโฟม, ภาชนะบรรจุอาหาร, ขยะมูลฝอย

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : vvvenice@gmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in Natural Resources and Environmental Law, Faculty of Law, Thammasat University. Email address : vvvenice@gmail.com

ABSTRACT

Because of the massive trash crisis, Thailand is ranked as the fifth country in the world that produces the most trash. Polystyrene foam food container is one of the trash that pollutes and negatively affects lives and environments. Thus, the author considers that there is a need to revise the existing Thai laws to be suit with current situation as well as the study of the foreign laws. In order to reduce the amount of Polystyrene foam food container and to keep the environment clean and green for the next generation.

Keywords

Polystyrene foam, Food container, Biodegradable

บทนำ

ในปัจจุบันโลกกำลังประสบภาวะวิกฤตที่เกิดจากขยะอย่างรุนแรง ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ พันธุ์พืช และสัตว์ ยังส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจด้วย เนื่องจากเมื่อขยะเหล่านั้นมีการทิ้งอย่างไม่ถูกต้อง เช่น ทิ้งลงแม่น้ำ ลำธาร หรือทะเล ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ เรือ สัตว์น้ำ ความสวยงามของทัศนียภาพ โดยขยะเหล่านี้ทั้งหมดที่พบส่วนใหญ่เป็น “ขยะพลาสติก” ได้แก่ ถุงพลาสติก กล่องโฟมบรรจุอาหาร หลอด และฝาขวดน้ำ ซึ่งหากมีการกำจัดขยะมูลฝอยบนบกที่ไม่ถูกวิธี เช่น การฝังกลบที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้ไหลลงทะเลในช่วงฤดูฝน หรือเวลาน้ำไหลบ่าท่วม

สืบเนื่องจากพฤติกรรมการทิ้งขยะของคนไทย ที่มาจากในอดีตดั้งเดิมมีการใช้วัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้มาโดยตลอด เมื่อมาถึงยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนมาใช้วัสดุพลาสติกที่หาง่ายใช้สะดวก แต่ยังคงมีพฤติกรรมในการกำจัดเช่นเดิม จึงก่อให้เกิดปัญหาสะสมตามมา เนื่องจากพลาสติกเหล่านี้ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ ต้องใช้เวลาหลายชั่วอายุคน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อัตราการผลิตเพื่ออุปโภคและบริโภคมีเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี อันเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

“กล่องโฟม” เป็นหนึ่งในตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยในปัจจุบัน พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยประเภทพลาสติก และโฟมทั่วประเทศที่เกิดจากการบริโภคของประชาชนมากถึง 1.14 กิโลกรัมต่อคนและต่อวัน ซึ่งโฟมที่นำมาใช้เป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารคือ โฟมโพลีสไตรีน หรือเรียกว่า สัน ๆ ว่า โฟมพีเอสที ซึ่งเมื่อเป็นขยะมูลฝอยแล้วจัดการยาก เนื่องจากมีการปนเปื้อนอาหารที่ใช้บรรจุ นอกจากจะเกิดการปนเปื้อนอาหารแล้ว กล่องโฟมยังก่อให้เกิดมลพิษทางด้านต่าง ๆ หลายประการ เช่น ทางอากาศ ทางดิน ทางน้ำ เป็นต้น¹

ผลเสียอีกประการหนึ่งที่สำคัญของกล่องโฟมก็คือ กล่องโฟมยังก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์² ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงขั้นตอนการทำลาย เช่น ในขั้นตอนการผลิตคนงานจะได้รับสารสไตรีน ซึ่งเป็นวัตถุพิษที่ใช้ในการผลิตโฟมอันก่อให้เกิดการระคายเคืองที่ผิวหนัง ตา ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร ปวดศีรษะ เหนื่อยง่าย รวมไปถึงส่งผลเสียต่อระบบการทำงานของไตและทางเดินของเลือด ในขณะที่การนำกล่องโฟมมาใช้เพื่อบรรจุอาหารนั้น เมื่อมีการปนเปื้อนกับอาหาร เกิดการปลดปล่อยสารสไตรีน และสารเบนซีน หากได้รับในปริมาณมาก มีการบริโภคอาหารจากกล่องโฟมทุกวันก็อาจจะก่อให้เกิดมะเร็งใน

¹ กรมควบคุมมลพิษ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์พลาสติก และโฟม,” น. 2-1.

² ชูมาพร รอดสีดา และกรรณิการ์ ฉัตรสันติประภา, “ความเสี่ยงจากการบริโภคอาหารบรรจุกล่องโฟมโพลีสไตรีน,” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, เล่มที่ 10, น. 39-47, (2553)

มนุษย์และสัตว์ มีอาการวิงเวียน คลื่นไส้ ก่อให้เกิดโรคลิโธติจาง หัวใจเต้นแรง และอาจเสียชีวิตได้³

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดปริมาณการผลิตและการใช้กล่องโฟมเพื่อบรรจุอาหาร

ผู้เขียนพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่จะนำมาใช้เพื่อลดปริมาณการผลิตและการใช้กล่องโฟม เพื่อบรรจุอาหารโดยตรง มีเพียงกฎหมายที่เปิดช่องให้สามารถกำหนดรายละเอียดในกฎหมายลำดับรอง หรือ แผนอย่างกว้าง ๆ ที่ไม่ได้นำมาใช้บังคับกับกล่องโฟมโดยเฉพาะเจาะจง อันส่งผลให้ไม่มีแนวทางหลักในการลดปริมาณการผลิต และการใช้กล่องโฟมเพื่อบรรจุอาหาร ต่างจากในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฟิลิปปินส์ สหภาพยุโรป เป็นต้น ทั้งนี้ เราสามารถแบ่งแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการลดปริมาณการผลิต และการใช้กล่องโฟม เพื่อเป็นบรรจุกฎหมายสำหรับอาหารได้ ดังนี้

1.1 แนวความคิดในการกำหนดให้ผู้ประกอบการขายอาหารต้องใช้ภาชนะสำหรับบรรจุอาหารที่สามารถย่อยสลายได้หรือสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

จากการศึกษาข้อมูล ผู้เขียนไม่พบว่าประเทศไทยได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดให้ผู้ประกอบการขายอาหารต้องใช้ภาชนะสำหรับบรรจุอาหารที่สามารถย่อยสลายได้หรือสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้แต่อย่างใด มีเพียงกฎหมายที่เกี่ยวข้องทางอ้อมที่เป็นกฎหมายลำดับรองซึ่งไม่สามารถครอบคลุมไปถึงการใช้ภาชนะที่สามารถย่อยสลายได้หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้

1.2 แนวความคิดที่กำหนดให้ผู้บริโภคนำภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มาบรรจุเอง

จากการศึกษาข้อมูล ผู้เขียนไม่พบว่ามีกฎหมายไทยฉบับใดในปัจจุบันที่อาจนำมาใช้ได้เพื่อรองรับแนวความคิดในการกำหนดให้ผู้ประกอบการขายอาหารต้องใช้ภาชนะสำหรับบรรจุอาหารที่สามารถย่อยสลายได้หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้

1.3 แนวความคิดในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้โฟม เพื่อเป็นบรรจุกฎหมาย

จากการศึกษาข้อมูล ผู้เขียนพบว่า มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้โฟม เพื่อเป็นบรรจุกฎหมายอันเป็นมาตรการเชิงรุก ผ่านทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ โดยสร้างความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ต่าง ๆ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีระบบ

³ ณรงค์ ฌ เชียงใหม่, มลพิษสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525), น. 130.

โดยให้ความรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการกล่องโฟม และหันมาใช้บรรจุภัณฑ์ทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของการจัดการเชิงรับ เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนกรณีทั่วไปผ่านแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ รวมถึงให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จัดให้มีการอบรม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกล่องโฟม แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ามาตรการเชิงรับเป็นมาตรการที่ไม่ได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ประชาชนในการเรียนรู้เกี่ยวกับกล่องโฟม เนื่องจากถือเอาความสมัครใจของประชาชนในการเข้ามาศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกล่องโฟม รวมไปถึงการรองรับการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้หรือปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการใช้กล่องโฟมเพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์

1.4 แนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องผู้เขียนพบว่าประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ ดังนั้นการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อสิ่งแวดล้อมจึงต้องนำกฎหมายที่มีอยู่มาบังคับใช้โดยอนุโลม คือ พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 แต่อย่างไรก็ตามตัวหลักการมาตรฐานเองนั้น ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับมาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับแนวความคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อสิ่งแวดล้อมเอาไว้ โดยเฉพาะหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลักการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นสาระสำคัญของมาตรการแต่ประการใดคงมีเพียงกฎหมายของฝ่ายบริหารที่กำหนดเฉพาะเรื่องเป็นรายกรณีไป ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถในการประหยัดพลังงานของผลิตภัณฑ์ แต่ไม่มีเกี่ยวกับความสามารถในการลดปริมาณอันตรายที่อาจเกิดกับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับกฎหมายของสหภาพยุโรป ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1.5 แนวความคิดห้ามการผลิตและใช้กล่องโฟม

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนพบว่ามีกฎหมายไทยหลายฉบับที่สอดคล้องกับแนวความคิดห้ามการผลิตและการใช้กล่องโฟม เช่น

1.5.1 พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 โดยอาศัยกฎหมายดังกล่าว ในการโดยให้อธิบดีกรมสรรพสามิตกำหนดชนิด และลักษณะของภาชนะบางประเภทที่ไม่จำเป็นต้องใช้โฟมเมื่อพิจารณาแล้วสามารถใช้วัสดุอย่างอื่นทดแทนได้ แต่อย่างไรก็ตามการนำกฎหมายมาใช้บังคับ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ผลิต ในการนำวัสดุที่ไม่ใช่โฟมมาใช้เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเนื่องจากเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อหลายฝ่าย เช่น ตลาดผู้บริโภค การแข่งขันทั้งในและต่างประเทศซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบ รวมถึงวัสดุที่จะนำมาใช้ทดแทน หากมาตรการทางกฎหมายที่ออกมานั้นมีส่วนทำ

ให้ตลาดผลิตภัณฑ์เปิดเปื้อน ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ผลิตและศักยภาพในการแข่งขันมากกว่าจะเป็นผลดี

1.5.2 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 โดยอาศัยกฎหมายดังกล่าว ในการตราพระราชกฤษฎีกาควบคุมให้ผลิตภัณฑ์ประเภทกล่องบรรจุอาหารต้องเป็นไปตามมาตรฐาน กล่าวคือ ต้องมีคุณสมบัติที่สามารถย่อยสลายได้ในระยะเวลาอันสั้น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือเป็นวัตถุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้นซึ่งย่อมเป็นการห้ามการผลิต และใช้กล่องโฟม เพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารไปโดยปริยาย

แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้กล่องบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารต้องมีคุณสมบัติที่สามารถย่อยสลายได้เอง และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวนั้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการในแง่การลงทุนปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ซึ่งต้องเพิ่มต้นทุนการผลิตที่มากขึ้น เนื่องจากกล่องโฟมมีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำ ในขณะที่บรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้นั้นมีต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง เป็นต้น

1.6 แนวความคิดห้ามร้านค้าให้กล่องโฟมแก่ลูกค้า

เท่าที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้ายังไม่พบว่ามีความหมายไทยฉบับใดในปัจจุบันที่รองรับแนวความคิดห้ามร้านค้าให้กล่องโฟมแก่ลูกค้า จึงยังไม่พบปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้

2. มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้มาตรการลดปริมาณการผลิตและการใช้กล่องโฟมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เราจึงอาจนำกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฟิลิปปินส์ หรือสหภาพยุโรปมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาบทกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการลดปริมาณการผลิตและการบริโภคอาหารจากกล่องโฟม พบว่าประเทศเหล่านั้นมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลดปริมาณการผลิตและการบริโภคอาหารจากกล่องโฟมโดยตรง รวมไปถึงมีการให้ความรู้ความเข้าใจด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกักล่องโฟม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ว่าเป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับห้ามบริโภคอาหารจากกล่องโฟม จึงอาจรับเอาแนวความคิดพื้นฐานต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้สอดคล้องได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีกฎหมายของสหภาพยุโรปที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้ฉลากสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยยังคงมีการใช้ฉลากสิ่งแวดล้อมแพร่หลายในอุปกรณ์ไฟฟ้าเท่านั้น ยังไม่ก้าวล่วงไปถึงบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหาร และประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกับประเทศไทย ภายใต้สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย รวมทั้งมีปัญหาการจัดการขยะประเภทบรรจุภัณฑ์เช่นเดียวกับประเทศไทย จึงมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องขึ้น ดังนี้

เมืองอะลาเมตา รัฐแคลิฟอร์เนีย⁴ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเมืองแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการประกาศมีให้มีการใช้กล่องโฟมในปี พ.ศ. 2551 อย่างชัดเจนและห้ามมิให้ร้านอาหารจำหน่ายอาหารโดยบรรจุในกล่องโฟม รวมไปถึงการกำหนดให้ใช้ภาชนะประเภทอื่นที่ย่อยสลายได้แทนการใช้กล่องโฟมดังกล่าว⁵

เมืองอัลสเตอร์ รัฐนิวยอร์ก ได้มีการออกกฎหมาย⁶ ห้ามมิให้มีการใช้กล่องโฟมในการบรรจุอาหารโดยให้กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้กับร้านอาหารจวนด่วนและร้านอาหารอื่น ๆ ภายในเมือง และได้มีการกำหนดให้หยุดใช้กล่องโฟมอย่างเด็ดขาดและเลิกใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2560

นอกจากนี้เมืองซานฟรานซิสโก รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา⁷ ได้ออกกฎหมาย⁸ เพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดจากกล่องโฟมบรรจุอาหาร ซึ่งกำหนดมิให้มีการใช้กล่องโฟม เพื่อบรรจุอาหารอย่างชัดเจน โดยให้มีผลใช้บังคับกับร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารริมทาง ร้านอาหารภายในหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ส่งผลให้จำนวนกล่องโฟมที่นำมาใช้เพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารมีปริมาณลดลงมากถึง 40% ภายในระยะเวลา 3 ปี โดยมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนโดยแบ่งออกเป็นการกระทำผิดครั้งแรก ครั้งที่สองและครั้งที่สาม นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวได้มีการระบุข้อยกเว้นการใช้กล่องโฟมในกรณีกล่องโฟมที่นำมาใช้ เพื่อการขนส่งอันเป็นกล่องโฟมที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

⁴ Rebecca Parr, “Alameda County bans foam food containers,” Retrived on August 11, 2017, form <http://www.timesstandard.com/article/ZZ/20160108/NEWS/160106271>.

⁵ City of Alameda Ordinance No.2977
4-4.4 Prohibited food service ware
4-4.5 Required Biodegradable and compostable disposable food service ware

⁶ Local Law Number 4 of 2015
Section 4. Prohibition on the use of Disposable Polystyrene Foam food service ware.

Section 7. Penalties

⁷ Kacey Deamer , “Bye,Bye, Coffee Cups : Why SanFrancisco Banned foam products,” Retrived on July 15, 2017, from <https://www.livescience.com/55315-san-francisco-bans-polystyrene.html>.

⁸ Environment Code Chapter 16 – Food Service and Packaging Waste Reduction

หรือในกรณีเมืองมุนตินลูปา ประเทศฟิลิปปินส์⁹ สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทิ้งหุหิวพลาสติกและภาชนะบรรจุภัณฑ์ที่สามารทย่อยสลายได้อย่างไม่เป็นที่และได้ไปขวางทางเดินของน้ำในแม่น้ำ ลำคลอง ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาหลายประการ จึงได้ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามมิให้ใช้กล่องโฟม¹⁰ โดยมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายว่าต้องให้ข้อมูลและการศึกษา รวมไปถึงโครงการต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างถูกต้องที่เกี่ยวกับการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เช่นกล่องโฟมผ่านช่องทางต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดค่าปรับแก่หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการผลิตกล่องโฟม รวมไปถึงการยึดใบประกอบกิจการห้ามมิให้ประกอบกิจการนั้น ๆ เป็นระยะเวลา 1 ปี

นอกจากนี้ในกฎหมายของสหภาพยุโรปยังได้มีการกล่าวถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมปรากฏอยู่ใน European Parliament and Council Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste¹¹ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้รัฐสมาชิกต้องให้การรับรองว่า มาตรการที่มีขึ้นเพื่อป้องกันขยะที่เกิดขึ้นจากบรรจุภัณฑ์นั้นสามารถบรรลุผลได้จริง โดยมาตรการดังกล่าวอาจจะประกอบไปด้วยมาตรการระดับรัฐหรือโครงการที่ก่อให้เกิดผู้ผลิตมีความรับผิดชอบต่อการลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นแก่สิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากบรรจุภัณฑ์หรือโครงการอื่น ๆ ที่คล้ายกัน รวมไปถึงการออกฉลากเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของยุโรป ซึ่งเป็นตราสัญลักษณ์ฉลากสิ่งแวดล้อมของทุกประเทศในสหภาพยุโรปที่แสดงให้เห็นว่า สินค้าเหล่านั้นมีการผลิตและได้รับการรับรองแล้วว่ามีความจริงชีวิตที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและพยายามลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบในการผลิต กระบวนการผลิตเป็นสินค้า และผลกระทบของคุณภาพสินค้าต่อผู้บริโภค เป็นต้น

⁹ ABS-CBN News, “Muntinlupa turns green, bans plastic, Styrofoam,” Retrived on June 16, 2017, from <http://news.abs-cbn.com/lifestyle/01/21/11/muntinlupa-turns-green-bans-plastic-styrofoam>.

¹⁰ Ordinance No.10-19

Section 5. Prohibition on the use of Styrofoam/styrophor

Section 9. Information, Education and Communication Campaign

Section 15. Prohibited Acts

¹¹ European Parliament and Council Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste Article 3 Definitions and Article 4 prevention

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฟิลิปปินส์ หรือแม้กระทั่งสหภาพยุโรปเอง ได้มีการออกกฎหมายมาเพื่อลดปริมาณการผลิตและการบริโภคอาหารจากกล่องโฟมอย่างชัดเจน ซึ่งกฎหมายประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนในส่วนนี้ ก็อาจนำเอากฎหมายดังกล่าวมาปรับใช้ให้เข้ากับประเทศไทยได้ เช่น ในส่วนของการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้ทราบถึงความสำคัญในการที่จะต้องเลิกบริโภคอาหารจากกล่องโฟม เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กล่องโฟมในปริมาณมาก โดยศึกษาแนวทางการดำเนินการจากกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ หรือประเทศสหรัฐอเมริกา

ในส่วนของภาครัฐเองอาจจะให้การสนับสนุนการลดปริมาณการใช้กล่องโฟม ในการสนับสนุนโดยให้เงินช่วยเหลือแก่งานวิจัยที่ศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการนำเอาวัสดุประเภทอื่นที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำลายน้อยที่สุด หรือสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยอาศัยมาตรา 22(2) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และให้การสนับสนุนควบคู่ไปกับการส่งเสริมการลงทุนแก่ผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อจูงใจผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ดังกล่าว อันจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น ก่อให้เกิดการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีแก่ตัวผู้บริโภคมากขึ้น คือ ผู้บริโภคได้ใช้กล่องบรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้ในราคาที่ถูกลงกว่าเดิม ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านราคา ไม่เกิดการผูกขาดตลาด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ ในโลกยังไม่มีมาตรการเรียกเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคอาหารจากกล่องโฟม ผู้เขียนจึงเห็นว่า การกำหนดมาตรการทางภาษีสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาปรับใช้กับภาชนะบรรจุอาหารประเภทกล่องโฟมได้ คือ “ภาษีสิ่งแวดล้อมทางอ้อม”¹² (Indirect Environment Tax) โดยจัดเก็บจากการใช้ปัจจัยการผลิต หรือเก็บจากปริมาณการบริโภคอาหารจากกล่องโฟม ซึ่งจะจัดเก็บโดยตรงต่อปริมาณการปล่อยมลพิษ และจำนวนความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้กล่องโฟม ซึ่งเป็นสินค้าที่ถูกเก็บภาษีมีราคาที่แพงขึ้นกว่ากล่องบรรจุอาหารที่สามารถย่อยสลายได้ ส่งผลให้การบริโภคอาหารจากกล่องโฟมมีปริมาณลดลง และผู้บริโภคก็จะหันไปใช้กล่องบรรจุภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในราคาที่ถูกลงกว่า

¹² กมลภัส เศรษฐฐวีชราวนิช, “ภาษีบรรจุภัณฑ์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), น. 45.

บรรณานุกรม

หนังสือ

ณรงค์ ฌ เชียงใหม่. มลพิษสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525.

ปุ่น คงเจริญเกียรติ และสมพร คงเจริญเกียรติ. บรรจุภัณฑ์อาหาร. กรุงเทพฯ : แพค เมทส์, 2541.

อำนาจ วงศ์บัณฑิต. กฎหมายสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2557.

วิทยานิพนธ์

กมลภัส เศรษฐวัชรานิช. “ภาษีบรรจุภัณฑ์.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2558.

พงศ์ศักดิ์ สิริณากุล. “มาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงนิเวศเศรษฐกิจ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

บทความ

ชูมาพร รณสีดา และกรรณิการ์ ฉัตรสันติประภา. “ความเสี่ยงจากการบริโภคอาหารบรรจุกล่อง โฟมโพลิสไตรีน.” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. เล่มที่ 10. (2553) : 39-47.

เอกสารอื่น ๆ

กรมควบคุมมลพิษ. “รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์พลาสติก และโฟม.”

ELECTRONIC MEDIA

ABS-CBN News. “Muntinlupa turns green, bans plastic, Styrofoam.” <http://news.abscbn.com/lifestyle/01/21/11/muntinlupa-turns-reen-bans-plastic-styrofoam>,

Rebecca Parr. “Alameda County bans foam food containers.” <http://www.times-standard.com/article/ZZ/20160108/NEWS/160106271>. August 11, 2017.

Kacey Deamer . “Bye,Bye, Coffee Cups : Why SanFrancisco Banned foam products.” <https://www.livescience.com/55315-san-francisco-bans-poly-styrene.html>, July 15, 2017.